

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ІСТОРІЇ ТА АРХЕОЛОГІЇ

Назва курсу <i>Нормативний/вибірковий</i>	Історія розвитку польових досліджень в археології нормативний
Ступінь освіти Бакалавр/магістр/доктор філософії Освітня програма	доктор філософії (Phd) 032 Історія та археологія
Рік викладання/ Семестр/ Курс (рік навчання)	2022-2023/ 3-4 семестр / 2 курс
Викладач	Гудзь В. В.
Профайл викладача	http://geo.mdpu.org.ua/prirodnicho-geografichnij-fakultet/kafedra-istoriyi/sklad-kafedri-istoriyi/gudz-viktor-vasilovich/
Контактний тел.	097 680 6080
E-mail:	gudz_victor@mdpu.org.ua

Сторінка курсу в ЦОДТ МДПУ ім. Б.Хмельницького	http://www.dfn.mdpu.org.ua/my/
Консультації	<p><i>Очні консультації:</i> щосереді, згідно графіку роботи кафедри історії та археології.</p> <p><i>Онлайн-консультації:</i> через систему ЦОДТ МДПУ ім. Б.Хмельницького.</p>

1. АНОТАЦІЯ

Навчальний курс «Історія розвитку польових досліджень в археології» вивчає історію розвитку польової археології, основні правила проведення польових розкопок різних археологічних пам'яток, організації археологічних експедицій, збереження знайдених артефактів тощо. Дослідження цих пам'яток, за допомогою традиційних археологічних методів та методів суміжних дисциплін, дозволяє простежувати основні періоди історичного й культурного розвитку населення, етнічний й соціально-економічні процеси, довести наявність нерозривного зв'язку, спадкоємність матеріальної культури і досвіду що завжди існує між поколіннями.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Мета курсу: надати студентам необхідні знання про основні етапи розвитку польової археології та методики польових досліджень, основні принципи наукового дослідження, особливості наукової та технічної підготовки до археологічної експедиції, ведення польової документації тощо.

Завдання курсу полягає у розгляді питань зародження, становлення та розвитку польової археології, ознайомлення студентів з особливостями накопичення та узагальнення фактичних знань про старожитності та пам'ятки матеріальної культури людства, засвоєння головних археологічних понять та термінів.

3. ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ЯКІ НАБУВАЮТЬСЯ ПІД ЧАС ОПАНУВАННЯ ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ

1. Інтегральна компетентність:

Здатність використання концептуальних та методологічних знань в галузі історії та археології; володіння комплексом спеціалізованих умінь, навичок та методик, необхідних для розв'язання значущих проблем у сфері своєї професійно-наукової діяльності.

2. Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до системного наукового світогляду, вміння його використання у своєї професійної діяльності.

ЗК 6. Здатність використання академічної української та іноземної мови у професійній діяльності та дослідженнях в усній та письмовій формі;

ЗК 9. Здатність до роботи з джерельною базою дослідження.

1. Фахові компетентності:

ФК 1. Знання та розуміння основних історичних подій і процесів вітчизняної та світової історії;

ФК 3. Знання роботи з різноманітними історичними та археологічними джерелами.

ФК 5. Здатність професійного аналізу історичних та археологічних джерел.

4. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Програмні результати навчання (ПРН)

ПРН 11. Вміння здійснювати аналітичний підхід до дослідження різних галузей історичної науки та археології;

ПРН 12. Здатність професійної орієнтації у політичних подіях та основних напрямках історичного розвитку світової та вітчизняної історії.

5. ОБСЯГ КУРСУ

Вид заняття	лекції	практичні заняття	самостійна робота
Кількість годин	20	20	80

6. ПОЛІТИКИ КУРСУ

Політика академічної поведінки та етики:

- Не пропускати та не запізнюватися на заняття за розкладом;
- Вчасно виконувати завдання семінарів та питань самостійної роботи;
- Вчасно та самостійно виконувати контрольні-модульні завдання

7. СТРУКТУРА КУРСУ

7.1. СТРУКТУРА КУРСУ (ЗАГАЛЬНА)

Кількість годин	Тема	Форма діяльності (заняття, кількість годин)	Література	Завдання	Термін виконання
БЛОК 1. Основні проблеми польових археологічних досліджень					

8.	Тема 1. Історія зародження польової археологічної практики	Лекція (4 год.) Семінарське заняття (4 год.)	9, 11, 20, 21, 26, 30, 39.	Лекція № 1-2. Історія зародження польової археологічної практики. Семінари № 1-2. Історія зародження польової археологічної практики.	впродовж п'ятого навчального семестру (перший періодичний контроль)
8.	Тема 2. Палеолітичні стоянки	Самостійна робота (8 год.)	9, 20, 30, 33, 35, 39	Самостійна робота № 1. Особливості пошуку пам'яток кам'яного віку. Самостійна робота № 2. Закономірності розташування та ознаки наявності палеолітичних пам'яток. Самостійна робота № 3. Реконструкція ландшафту палеоліту Самостійна робота № 4 Виявлення меж палеолітичних стоянок	впродовж п'ятого навчального семестру (перший періодичний контроль)
8.	Тема 3. Пам'ятки неоліту – доби бронзи	Самостійна робота (8 год.)	9, 17, 18, 32, 34, 35, 37-40,48,	Самостійна робота № 5. Загальні риси розкопок пам'яток неоліту - доби	впродовж п'ятого навчального семестру (перший

			57.	<p>бронзи.</p> <p>Самостійна робота № 6. Торф'яні стоянки.</p> <p>Самостійна робота № 7. Трипільські поселення.</p> <p>Самостійна робота № 8. Курганні та ґрунтові могильники</p>	періодичний контроль)
8.	Тема 4. Основні джерела з польової археології	Лекція (4 год.) Семінарське заняття (4 год.)	1-9, 14, 17-20, 28, 30, 33, 39, 52, 54.	<p>Лекція № 3-4. Основні джерела по польовій археології</p> <p>Семінарське заняття № 3-4. Основні джерела по польовій археології</p>	впродовж п'ятого навчального семестру (перший періодичний контроль)
8.	Тема 5. Античні міста - держави	Самостійна робота (8 год.)	9, 11, 12, 22, 23, 35, 51, 64, 67	<p>Самостійна робота № 9. Загальні прийоми античної польової археології</p> <p>Самостійна робота № 10. Особливості дослідження культурного шару античних міст</p> <p>Самостійна робота № 11.</p>	впродовж п'ятого семестру (перший періодичний контроль)

				<p>Основні прийоми розкопок</p> <p>Самостійна робота № 12.</p> <p>Вивчення античних предметів матеріальної культури.</p>	
8.	Тема 6. Давньоруські міста	Самостійна робота (8 год.)	9, 18, 35, 39, 44, 62, 65, 66	<p>Самостійна робота № 13.</p> <p>Загальні риси методики розкопок давньоруських міст.</p> <p>Самостійна робота № 14.</p> <p>Дослідження стратиграфічних ярусів</p> <p>Самостійна робота № 15.</p> <p>Вивчення залишків кам'яних та цегляних споруд</p> <p>Самостійна робота № 16.</p> <p>Дослідження предметів давньоруської матеріальної культури.</p>	впродовж п'ятого семестру (перший періодичний контроль)

4.	Тема 7. Археологічна розвідка	Лекція (2 год.) Семінарське заняття (2 год.)	9, 10, 20, 30, 40, 41, 45.	Лекція № 5. Археологічна розвідка Семінарське заняття № 5. Археологічна розвідка	впродовж п'ятого навчального семестру (перший періодичний контроль)
8.	Тема 8. Охорона археологічних пам'яток	Самостійна робота (8 год.)	1-9, 27, 52, 59, 60.	Самостійна робота № 17. Поняття археологічного пам'ятника Самостійна робота № 18. Значення терміна "охоронної зони". Самостійна робота № 19. Зони регульованої забудови для різних груп археологічних пам'яток Самостійна робота № 20. Сучасне законодавство стосовно охорони культурної спадщини.	впродовж п'ятого навчального семестру (перший періодичний контроль)
БЛОК 2. Методика проведення розкопок археологічних пам'яток					
4.	Тема 9. Загальні риси розкопок давніх поховань	Лекція (2 год.) Семінарське заняття (2 год.)	9, 18, 20, 28, 32, 35,	Лекція № 6. Загальні риси розкопок давніх поховань	впродовж шостого навчального семестру (перший періодичний контроль)

			37, 38, 54, 57.	Семінарське заняття № 6. Загальні риси розкопок давніх поховань	семестру (другий періодичний контроль)
8.	Тема 10. Правила обліку знахідок та реєстрації споруд	Самостійна робота (8 год.)	9, 16, 27, 51, 52, 56, 59, 60.	Самостійна робота № 21. Вимірювання точок і ліній. Самостійна робота № 22. Креслення та опис профілів. Самостійна робота № 23. Індивідуальні знахідки. Самостійна робота № 24. Опис знахідок	впродовж шостого навчального семестру (другий періодичний контроль)
8.	Тема 11. Первинна консервація знахідок	Самостійна робота (8 год.)	9, 12, 19, 20, 50, 51, 55, 61.	Самостійна робота № 25. Зберігання дерев'яних, залізних і кістяних виробів Самостійна робота № 26. Опис споруд. Самостійна робота № 27. Архітектурні обміри Самостійна робота № 28. Фотографування	впродовж шостого навчального семестру (другий періодичний контроль)

8	Тема 12. Розкопки курганів	Лекція (4 год.) Семінарське заняття (4 год.)	9, 20, 28, 32, 34, 40, 65, 66.	Лекція № 7-8. Розкопки курганів. Семінарське заняття № 7-8. Розкопки курганів	впродовж шостого навчального семестру (другий періодичний контроль)
8.	Тема 13. Польова документація	Самостійна робота (8 год.)	7, 9, 20, 24, 30, 39.	Самостійна робота № 29-30. Правила складання польових щоденників Самостійна робота № 31-32. Польові звіти	впродовж шостого навчального семестру (другий періодичний контроль)
8.	Тема 14. Розкопки давніх поселень	Лекція (4 год.) Семінарське заняття (4 год.)	9, 12, 20, 22, 23, 39.	Лекція № 9-10. Розкопки давніх поселень. Семінарське заняття № 9-10. Розкопки давніх поселень.	впродовж шостого навчального семестру (другий періодичний контроль)
8.	Тема 15. Топографія у польових археологічних дослідженнях	Самостійна робота (8 год.)	9, 20, 24, 30, 39, 54.	Самостійна робота № 33. Карти під час археологічних робіт. Самостійна робота № 34.	впродовж шостого навчального семестру (другий періодичний контроль)

				Орієнтування карти. Самостійна робота № 35. Види археологічних карт Самостійна робота № 36. . Вимірювання прямих ліній на місцевості (компас, бусоль, нівелір, теодоліт, екліметр).	контроль)
4.	Тема 16. Зйомка плану археологічного пам'ятника	Самостійна робота (4 год.)	9, 18, 20, 30, 54, 57,	Самостійна робота № 37. Полярний метод. Самостійна робота № 38. Окреслення плану.	впродовж шостого навчального семестру (другий періодичний контроль)
4.	Тема 17. Інструкція до відкритого листа на право виробництва археологічних розкопок та розвідок	Самостійна робота (4 год.)	5-7, 9, 16, 52, 60, 67.	Самостійна робота № 39. 1. Загальні положення порядку видачі та оформлення відкритого листа Інститутом археології НАН України 1. Загальні положення 2. Порядок видачі та оформлення відкритого листа Інститутом	впродовж шостого навчального семестру (другий періодичний контроль)

				археології НАН України Самостійна робота № 40. Права та обов'язки дослідника у процесі виробництва польових археологічних досліджень	
--	--	--	--	--	--

7. 2. СХЕМА КУРСУ (ЛЕКЦІЙНИЙ БЛОК)

Тема лекції	Зміст лекції
Тема 1. Історія зародження польової археологічної практики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вивчення польових археологічних пам'ятників в XVIII ст. 2. Археологічна наука в XIX ст. 3. Розвиток польової археології за радянських часів 4. Основні джерела з польової археології
Тема 4. Основні джерела з польової археології	<ol style="list-style-type: none"> 1. Археологічні пам'ятники та їх класифікація 2. Культурний шар 3. Археологічна стратиграфія 4. Споруди 5. Давні поховання 6. Археологічні комплекси
Тема 7. Археологічна розвідка	<ol style="list-style-type: none"> 1. Завдання та підготовка до проведення археологічної розвідки 2. Пошук культурного шару 3. Опис археологічних пам'яток

	4. Основні засоби розвідок
Тема 9. Загальні риси розкопок давніх поховань	<ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні правила розкопок могильників 2. Пошук могильних ям 3. Основні прийоми розкопок могильних ям 4. Розчистка кістяка та її особливості
Тема 12. Розкопки курганів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні правила розкопок курганів 2. Розкопки насипу 3. Різновиди прийомів розкопок курганів 4. Механізація робіт при розкопках курганів
Тема 14. Розкопки давніх поселень	<ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні вимоги при розкопках давніх поселень 2. Форма та орієнтовка розкопу 3. Особливості розкопок різних груп пам'яток при дослідженні давніх поселень 4. Консервація археологічних об'єктів 5. Механізація розкопок давніх поселень

7.3. СХЕМА КУРСУ (СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ)

Тема семінарського заняття	Зміст практичного заняття
Тема 1. Історія зародження польової археологічної практики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вивчення польових археологічних пам'ятників в XVIII ст. 2. Археологічна наука в XIX ст. 3. Розвиток польової археології за радянських часів

	4. Основні джерела по польовій археології
Тема 4. Основні джерела з польової археології	<ol style="list-style-type: none"> 1. Археологічні пам'ятники та їх класифікація 2. Культурний шар 3. Археологічна стратиграфія 4. Споруди 5. Давні поховання 6. Археологічні комплекси
Тема 7. Археологічна розвідка	<ol style="list-style-type: none"> 1. Завдання та підготовка до проведення археологічної розвідки 2. Пошук культурного шару 3. Опис археологічних пам'яток 4. Основні засоби розвідок
Тема № 9. Загальні риси розкопок давніх поховань	<ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні правила розкопок могильників 2. Пошук могильних ям 3. Основні прийоми розкопок могильних ям 4. Розчистка кістяка та її особливості
Тема № 12. Розкопки курганів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні правила розкопок курганів 2. Розкопки насипу 3. Різновиди прийомів розкопок курганів 4. Механізація робіт при розкопках курганів

Тема № 14. Розкопки давніх поселень	<ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні вимоги при розкопках давніх поселень 2. Форма та орієнтовка розкопу 3. Особливості розкопок різних груп пам'яток при дослідженні давніх поселень 4. Консервація археологічних об'єктів 5. Механізація розкопок давніх поселень
-------------------------------------	--

7.4 СХЕМА КУРСУ (ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ)

Тема для самостійного опрацювання	Зміст теми
Тема 2. Палеолітичні стоянки	<ol style="list-style-type: none"> 1. Виявлення меж стоянок 2. Розбивка розкопу 3. Розчищення культурного шару 4. Реконструкція ландшафту палеоліту
Тема 3. Пам'ятки неоліту – доби бронзи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні риси розкопок пам'яток неоліту – доби бронзи 2. Торф'яні стоянки 3. Трипільські поселення 4. Курганні та ґрунтові могильники
Тема 5. Античні міста–держави	<ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні прийоми античної польової археології 2. Особливості дослідження культурного шару античних міст 3. Основні прийоми розкопок

	4. Вивчення античних предметів матеріальної культури
Тема 6. Давньоруські міста	<ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні риси методики розкопок давньоруських міст 2. Дослідження стратиграфічних ярусів 3. Вивчення залишків кам'яних та цегляних споруд 4. Дослідження предметів давньоруської матеріальної культури
Тема 8. Охорона археологічних пам'яток	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття археологічного пам'ятника 2. Значення терміну «охоронної зони» 3. Зони регульованої забудови для різних груп археологічних пам'яток 4. Сучасне законодавство стосовно охорони культурної спадщини
Тема 10. Правила обліку знахідок та реєстрації споруд	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вимірювання точок і ліній 2. Креслення та опис профілів 3. Індивідуальні знахідки 4. Опис знахідок
Тема 11. Первинна консервація знахідок	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зберігання дерев'яних виробів 2. Опис споруд 3. Архітектурні обміри 4. Фотографування
Тема 13. Польова документація	<ol style="list-style-type: none"> 1. Щоденники 2. Звіти 3. Бланки

Тема 15. Топографія у польових археологічних дослідженнях	<ol style="list-style-type: none"> 1. Карти під час археологічних робіт 2. Орієнтування карти 3. Види археологічних карт 4. Вимірювання прямих ліній на місцевості (компас, бусоль, нівелір, теодоліт, екліметр)
Тема 16. Зйомка плану археологічного пам'ятника	<ol style="list-style-type: none"> 1. Полярний метод 2. Спосіб зйомки засічками 3. Викреслення плану
Тема 17. Інструкція до відкритого листа на право виробництва археологічних розкопок та розвідок	<ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні положення 2. Порядок видачі та оформлення відкритого листа Інститутом археології НАН України 3. Права та обов'язки дослідника у процесі виробництва польових археологічних досліджень

8. МЕТОДИ ТА ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Види контролю: поточний, періодичний, підсумковий (семестровий).

Методи, які будуть використані для оцінювання результатів навчання:

- Усне опитування;
- письмовий (періодичний контроль (контрольні роботи));
- тестовий контроль;
- перевірка під час практичних занять;

- перевірка методичних розробок;
- контроль виконання завдань самостійної роботи (методичні розробки, презентації, тощо);
- підсумковий (семестровий) – екзамен.

Періодичний контроль складається з двох контрольних робіт (перший та другий періодичний контроль). Контрольна робота включає тестові завдання та відповіді на два розгорнуті питання.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДНО ДО ВИДІВ КОНТРОЛЮ

Контроль за видами діяльності здобувачів вищої освіти здійснюється шляхом поточного оцінювання знань (під час семінарських занять), контролю виконання завдань самостійної роботи (есе, презентації, творчі проекти), періодичного контролю періодична контрольна робота, екзамену. За результатами суми двох періодичних контрольних робіт, оцінки за поточний контроль та екзаменаційної оцінки виставляється підсумкова оцінка за національною, 100-бальною шкалами і ECTS.

Загальна система оцінювання курсу здійснюється згідно з Положенням про бально-накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького №34/01-05 від 28. 10.2019 р.

Критерії оцінювання поточного контролю на семінарських заняттях (усне, письмове опитування):

«5» – здобувач в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі розрахункові / тестові завдання. Здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.

«4» – здобувач достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві

неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість розрахункових / тестових завдань. Здобувач здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, у яких можуть бути окремі несуттєві помилки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.

«3» – здобувач в цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових розрахунків, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину розрахункових / тестових завдань. Має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.

«2» – здобувач не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових розрахунків, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Правильно вирішив окремі розрахункові / тестові завдання. Безсистемно відділяє випадкові ознаки вивченого; не вмів зробити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки.

Критерії оцінювання періодичного контролю

Контрольна робота включає тестові завдання та відповіді на два розгорнуті питання. Максимальна кількість балів – 30.

Десять тестових завдань по 1 балу – 10 балів.

Два розгорнуті питання по 10 балів.

Розгорнуті відповіді на 2 завдання оцінюються за 10-бальною шкалою.

10-9 балів: здобувач дає вичерпну відповідь на поставлене питання і виявляє глибокі ґрунтовні знання з певної теми. Спроможний мислити нестандартно, давати оригінальне тлумачення проблем, здатність самостійно інтерпретувати, узагальнювати, робити висновки на основі конкретного матеріалу.

8-7 балів: здобувач правильно і майже в достатньому обсязі дав відповідь на поставлене питання, що підтверджує його глибокі знання з предмета, показав розуміння теми, але ще не зовсім правильно може використати знання на практиці. Має незначні помилки у викладі матеріалу.

6-5 бали: здобувач недостатньо орієнтується в матеріалі, не завжди може самостійно проаналізувати запропонований матеріал; не дає вичерпної відповіді на контенті питання.

4-3 бали: здобувач допускає суттєві помилки у викладі матеріалу, порушує логіку відповіді, відтворює матеріал на елементарному рівні.

1-2 балів: здобувач не зміг викласти зміст питання, погано орієнтується в матеріалі, допускаючи при цьому суттєві неточності.

0 балів: відповідь відсутня

Критерії оцінювання підсумкового (семестрового) контролю

Підсумковий контроль з дисципліни «Історія розвитку польових досліджень в археології» відбувається у формі екзамену. Екзаменаційний білет включає тестові завдання та відповіді на три розгорнуті питання. Максимальна кількість балів 100.

Тестові завдання 10 тестів по 1 балу. Розгорнуті відповіді на три завдання оцінюються за 30-бальною шкалою.

25-30 балів: здобувач дає вичерпну відповідь на поставлене питання і виявляє глибокі ґрунтовні знання з певної теми. Спроможний мислити нестандартно, давати оригінальне тлумачення проблем, здатність самостійно інтерпретувати, узагальнювати, робити висновки на основі конкретного матеріалу. Здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.

19-24 балів: здобувач правильно і майже в достатньому обсязі дав відповідь на поставлене питання, що підтверджує його глибокі знання з предмета, показав розуміння теми. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації.

13-18 бали: здобувач недостатньо орієнтується в матеріалі, поверхово сприймає його зміст, не завжди може самостійно проаналізувати запропонований матеріал. Не здатен виділяти суттєві ознаки вивченого.

7-12 бали: здобувач допускає суттєві помилки у викладі матеріалу, порушує логіку відповіді, відтворює матеріал на елементарному рівні. Допускає багато суттєвих помилок у викладенні матеріалу.

1-6 балів: здобувач не зміг викласти зміст питання, погано орієнтується в матеріалі. Безсистемно відділяє випадкові ознаки вивченого.

0 балів: відповідь відсутня.

9. Рекомендована література

Законодавство

1. Конституція України 1996 р. (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>. Конвенція про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності : прийнята ЮНЕСКО 14 листопада 1970 р.// Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1988. –№ 8. – Ст. 211.
2. Міжнародна хартія з охорони і використання археологічної спадщини (Лозаннська хартія) 1990 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://spadshina.org.ua/index.php>.
3. Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (переглянута) від 16 січня 1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_
4. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 8 червня 2000 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=3&nreg=1805-1420>.
5. Про охорону археологічної спадщини: Закон України від 18 березня 2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin>
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони культурної спадщини: Закон України від 9 вересня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/12345.html>
7. Про Положення про Відкритий лист ІА НАНУ // Археологічні відкриття в Україні. 1999-2000 рр. – Київ, 2011. – С. 239-245.
8. Експертний висновок Інституту археології НАН України стосовно проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії нелегальним розкопкам та обмеження цивільного обігу археологічних предметів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vgosau.kiev.ua/index.php?option>

Базова

9. Гарден Ж.-К. Теоретическая археология. К., 1983.
10. Генинг В.Ф. Объект и предмет науки в археологии. Киев, 1983.
11. Гершкович Я. П. Псевдоархеологія на пострадянських просторах: неусвідомлена небезпека // Археологія. – 2011. - №2.
12. Захарук Ю. Н. Спорные вопросы объекта и предмета археологии // КСИА. – 1978. – Вып. 152. Інструкція до оформлення Наукового звіту про проведення дослідження археологічної спадщини // Археологічні дослідження в Україні 2001 - 2002 рр. Київ. 2003, с.446-452
13. Консервація і реставрація пам'яток архітектури. – Київ; Львів, 1996.
14. Конспект лекцій по дисципліне “Методика полевой археологии” // Сост. Н.А. Гаврилюк, В.С. Ветров. – Луганськ, 2003.
15. Курінний П.П. Історія археологічного знання про Україну. – Полтава, 1994.
16. Сегеда С.П. Методические указания по изучению антропологических материалов при археологических исследованиях. – К., 1988.
17. Мезенцева Г. Дослідники археології України. – Чернігів, 1997.
18. Михайленко Є. М. Поняття «археологічна спадщина» в сучасному законодавстві та в історії розвитку археології // Археологія. – 2010. –№4.
19. Папанова В., Голик А, Калініченко К. Нариси з історії та археології Бердянського краю. Посібник. – Бердянськ, 2016.
20. Папанова В.А. Навчально-методичний комплекс з курсу «Вступ до археології та польова археологія». – Бердянськ, 2016
21. Пашкевич Г.А., Шевченко Н.А. Методика исследования минерального вещества материалов методом минералого-петрографического анализа//Археологічні дослідження в Україні 2004 - 2005 рр. Київ-Запоріжжя. 2006, с. 448 - 451
22. Пустовалов С.Ж. Про удосконалення методики розкопок курганів доби бронзи // Археологічні дослідження в Україні 1998 р. – К., 1999.
23. Сегеда С.П. Методика збирання та транспортування кісткових решток людей під час археологічних розкопок // Археологічні дослідження в Україні 1998 р. – К., 1999.
24. Телегін Д.Я., Братченко С.Н. Розкопки курганів епохи бронзи за допомогою механізмів // Археологія. - 1974. - Вып.13.
25. Фабрициус И.В. Археологическая карта Причерноморья УССР. – Т.1. – К.: 1951.
26. Теория и методы археологических исследований. – Киев, 1982.

27. Тощев Г.Н., Ельников М.В., Дровосекова О.В. Древности Запорожского края (Материалы к Своду памятников истории и культуры). – Запорожье, 2003.
28. Тощев Г. Н. Из истории археологического изучения Приазовья // Музейний вісник. – 2009. – № 9. – С. 35- 40
29. Чмихов М.О., Кравченко Н.М., Черняков І.Т. Археологія та стародавня історія України. - К., 1992.
30. Чмихов М.Ю., Шилов Ю.О., Корнієнко П.Л. Археологічні дослідження курганів. – К., 1989.

Допоміжна

31. Андрух С.І., Тощев Г.М. Бердянський район. Пам'ятки археології Бердянський район. Пам'ятки археології // Пам'ятки історії та культури Запорізької області (Бердянський, Гуляйпільський, Оріховський, Пологівський райони). – Запоріжжя, 2002. – Вип.4. – С.3-7.
32. Артемьев А.В. Некоторые рекомендации к сбору и сохранению палеоантропологического материала (для последующего медицинского анализа) // Археологічні відкриття в Україні 2000 – 2001 рр. – К., 2002.
33. Бадер О.Н. Очерк работ Азово-Черноморской экспедиции // КСИИМК.-М-Л.,1950. – Вып. XXXI. – С.174-183
34. Відейко М.Ю. Археологія в Інтернеті. Довідник. – К., 2001.
35. Готун І.А., Качуренко В.Ю., Максимов В.В., Моргаєнко К.О. Новобудовні археологічні експедиції в контексті господарського судового процесу: Методичний посібник. – К., 2005. – 48 с.
36. Колода В.В., Шевченко С.И. Металлодетекторы в археологии // Археологічні дослідження в Україні 2003 - 2004 рр. Запоріжжя. 2005, с.437-443
37. Крапивина В.В., Назаров В.В., Назарова В.М. Из опыта консервационно-реставрационных работ на Березани // Археологічні відкриття в Україні в 1998 – 1999 рр. – К., 1999.
38. Крыжицкий С.Д. Ольвия. Перспективы исследования, сохранения и музеефикации // Археологічні відкриття в Україні в 1998 – 1999 рр. – К., 1999.
40. Культурна спадщина України. Правові засади збереження, відтворення та охорони історико-культурного середовища: Зб. док. – К., 2002.

41. Лукомський Ю. Дараган М. Йолшин Д. Досвід застосування тахеометричної зйомки у дослідженнях архітектурно-археологічних об'єктів//Археологічні дослідження в Україні 2005 - 2007 рр. Київ-Запоріжжя. 2007, с. 459 - 464
42. Методические рекомендации по исследованию антропологических материалов при археологических раскопках. – К., 1985.
43. Михальчишин І.Р. Методичні рекомендації по складанню паспортів на пам'ятки археології // Археологічні дослідження в Україні 1998 р. – К., 1999.
44. Нікітенко М. М. Реконструкція первинної позиції померлих в похованнях ямної культури т їх класифікації // Археологія. – 1996. - №2
45. Пашкевич Г.О. Про відбір зразків для палеоботанічних досліджень // Археологічні дослідження в Україні 1998 р. – К., 1999.
46. Проблемы охраны и исследования подводных историко-археологических памятников Запорожья. - Запорожье, 1987.
47. Трущенко К. Право на культурну спадщину та проблеми захисту археологічної спадщини України // Права людини в контексті Загальної декларації прав людини :[матеріали міжвузівської наукової конференції 10 грудня 2010 р.]. – Бердянск ; Донецк,2011. – С.284.

Інформаційні ресурси

48. Античний світ та археологія – URL:<http://ama.sgu.ru/>
49. Археологія – URL: <http://www.archaeology.ru/>
50. Електронний каталог бібліотеки МДПУ імені Богдана Хмельницького. URL: <http://ver.mdpu.org.ua>
51. Журнал «Археологія і давня історія України» – URL: <http://vgosau.kiev.ua/adiu>
52. Інститут археології Національної Академії наук України– URL:<http://www.iananu.kiev.ua>
53. Спілка археологів України. URL: <http://vgosau.kiev.ua/>